

абзацу 1 ч. 1 ст. 638 ЦК України, такі умови і є умовами, щодо яких за заявою замовника має бути досягнуто згоди. Якщо учасник подав тендерну пропозицію, у якій погодився з проектом договору, і був визнаний переможцем процедури закупівлі, він має укласти договір про закупівлю, зміст якого не повинен суперечити включеному до тендерної документації проекту договору про закупівлю. Водночас договори про закупівлю за результатами застосування переговорної процедури закупівлі укладаються за особливим порядком. Адже у ст. 35 Закону немає чіткої вимоги щодо обов'язку замовника погоджувати з учасником (учасниками) під час переговорів проекту договору. Відповідно до ч. 3 ст. 631 ЦК сторони можуть встановити, що умови договору застосовуються до відносин між ними, які виникли до його укладення. А на зобов'язання, що виникли у сторін до укладення ними господарського договору, не поширюються умови укладеного договору, якщо договором не передбачено інше (ч. 7 ст. 180 ГК). Однак застосувати цю норму можна лише тоді, коли сторони договору мають відносини ще до моменту його укладення. Водночас договір про закупівлю за Законом укладається за результатами проведення процедур закупівель. Під час тендерних процедур і проводиться конкурентний відбір учасників задля визначення переможця торгів. Виняток у цій ситуації становить переговорна процедура закупівель, що передбачає укладання договору без проведення конкурсного відбору. Отже, лише у разі укладання договору за результатами переговорної процедури сторони можуть встановити, що умови договору застосовуються до відносин між ними, які виникли до його укладення.

Ціна договору про закупівлю – це ціна товару, роботи чи послуги, зазначена у пропозиції учасника-переможця процедури закупівлі (ураховуючи результати електронного аукціону).

Відповідно до абз. 1 ч. 1 ст. 638 ЦК договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Договір про закупівлю можливий в електронній формі. Ст. 205 ЦК визначає, що правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом. Як бачимо, дотримуючись норм ЦК, який передбачає можливість укладення договорів в електронній формі, замовник і переможець торгів можуть укладати договори про закупівлю в електронній формі, якщо мають для цього відповідні технічні та організаційно-правові передумови.

Одержано 19.03.2018

УДК 347.61/.64

Тетяна Сергіївна Кириченко,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9394-2010>

ДО ПИТАННЯ «ПОНЯТТЯ СІМ'Ї»

Сім'я та сімейні відносини належать до найважливіших сфер правового регулювання. Вирішення питання про належність чи неналежність особи до сім'ї, встановлення факту існування сім'ї.

Досліджено питання юридичного визначення «поняття сім'ї». Досліджено питання юридичного визначення сім'ї, його відмінності від поширеного в юридичній науці соціологічного розуміння сім'ї. Шляхом творчого узагальнення поглядів вчених, аналізу законодавства та виділення ключових властивостей запропоновано власне визначення сім'ї. Автор пропонує закріпити на законодавчому рівні це визначення сім'ї шляхом прийняття нової редакції ст. 3 Цивільного кодексу України.

Ключові слова: сімейне право, сім'я, член сім'ї, шлюб, споріднення, усиновлення, зареєстроване партнерство, підстави створення сім'ї. Постановка проблеми.

Згідно зі ст. 51 Конституції України «сім'я, дитинство, материнство та батьківство охороняються державою». Правові норми регламентують лише окремі, визначені в сімейному законодавстві, питання діяльності сім'ї, її створення і припинення як вже об'єктивно існуючого явища.

Переважає більшість учених обстоюють доктринальне правове визначення сім'ї. Однак щодо дефініції сім'ї та її закріплення у чинному законодавстві одностайності в думках науковців немає. Ця проблема досліджувалася такими вченими, як М. В. Антокольська, Ю. Ф. Беспалов, Є. М. Білогорська, І. А. Бірюков, В. І. Бошко, Я. Р. Вебере, Є. М. Ворожейкін, Л. І. Глушкова, П. П. Глущенко, В. Г. Голованов, В. С. Гопанчук, В. І. Данилін, Н. М. Єршова, І. В. Жилінкова, О. І. Загоровський, О. М. Калітенко, О. Ю. Косова, П. В. Крашенінников, І. М. Кузнецова, Р. П. Мананкова, Г. К. Матвеев, В. Ф. Маслов, С. О. Муратова, О. М. Нечаева, О. М. Нємков, М. Т. Оридорога, Л. М. Пчелінцева, З. В. Ромовська, В. О. Рясенцев, Г. М. Свердлов, С. Я. Фурса, Ю. С. Червоний, В. П. Шахматов, Я. М. Шевченко та інші. З огляду на це і виникла необхідність висловити свої міркування щодо доцільності законодавчого закріплення поняття сім'ї.

Проблема: у науці сімейного права висловлювалась думка, щодо недоцільності закріплення поняття сім'ї у законодавстві. Вважають, що закріплення нормативного визначення сім'ї може привести до негативних правових наслідків. Якщо побудувати максимально ширше коло відносин, що регулюються сімейним правом, то воно буде розходитись з соціологічним розумінням сім'ї і перетвориться в юридичному сенсі в надуману, штучну конструкцію. Якщо в саме поняття включити ознаки, які вказують на те, що можливо віднести до поняття сім'ї, то це може звузити дане поняття.

Існує протилежна наукова позиція, яка показує, що сім'я не є суб'єктом права, а тому давати їй правове закріплення в законі не потрібно. В тій чи іншій модифікації зазначену позицію підтримують І. М. Кузнецова, І. В. Жилінкова, В. Ф. Маслов та інші. Інша наукова концепція розглядає сім'ю, як суб'єкт відносин соціального забезпечення. Прихильники цієї концепції В. Андреев, А. Зайкін та інші.

Сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає. Права члена сім'ї має одинока особа. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.

На думку Г. Харчева, сім'ю можна визначити як малу соціальну групу, що володіє історично визначеною організацією, члени якої пов'язані шлюбними чи родинними відносинами, спільністю побуту, взаємною моральною відповідальністю і соціальною необхідністю,

яка зумовлена потребою суспільства у фізичному і духовному відтворенні населення. М. Д. Шимін визначає сім'ю наступним чином: «Сім'я – це специфічна форма соціальної життєдіяльності людей, зумовлена економічним ладом суспільства, заснована на шлюбі чи родинності, включаючи всю сукупність відносин (між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, між різними поколіннями), що складаються на базі спільної різносторонньої діяльності її членів, у якій реалізуються як потреби суспільства (у фізичному і духовному відтворенні людської особистості, в забезпеченні нормальної спільної життєдіяльності людей у сфері особистого життя), так і потреби індивіда (в інтимних зв'язках, у сімейному особистому щасті)».

На думку В. С. Гопанчука, сім'я в соціологічному значенні – це заснована на шлюбі чи кровному спорідненні невелика група людей, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємною моральною відповідальністю та допомогою. Сім'я – об'єднання осіб, що природно формується в реальному житті, ґрунтується на шлюбі, родинності, усиновленні чи інших формах відносин між цими особами й характеризується спільністю духовного, матеріального життя й інтересів, що забезпечують продовження роду і виховання дітей.

О. О. Рузакова вважає, що сім'я – це союз осіб, заснований на шлюбі, а також фактичних шлюбних відносинах, родинності, прийнятті дитини в сім'ю на виховання, що характеризується спільністю життя, інтересів, взаємною турботою.

Як зазначає Є. Ворожейкін, «не може існувати декілька визначень поняття «сім'я» у різних галузях права. Воно має бути єдиним, незважаючи на те, що поняття «член сім'ї» у кожній галузі відображає властиву їй специфіку».

С. О. Муратова вказує, що сім'я – це мала соціальна група людей, об'єднаних кровними чи іншими прирівняними до них зв'язками, а також взаємними правами та обов'язками. Сім'я – це певна сукупність (спільність, група) людей, за загальним правилом, родичів, заснована на шлюбі, родинності, свояцтві, спільному проживанні і веденні спільного господарства, що утворює природне середовище для благополуччя її членів, виховання дітей, взаємодопомоги, продовження роду.

Ю. С. Червоний зазначає, що сім'я – це історично визначена організована соціальна спільність, заснована на шлюбі та кровному спорідненні (або лише на шлюбі чи лише на кровному спорідненні), усиновленні та взятті дітей на виховання, характерними ознаками якої є спільне життя її членів, взаємна моральна та матеріальна підтримка і взаємне виховання ними одне одного, насамперед підростаючого покоління.

Конституційний Суд України 3 червня 1999 р. прийняв рішення про офіційне тлумачення терміну «член сім'ї». В ньому, зокрема було сказано, що стосовно поняття «член сім'ї» Конституційний Суд України виходить з об'єктивної відмінності його змісту залежно від галузі законодавства (п. 6). На думку Конституційного Суду, визначити єдине поняття «член сім'ї», яке б мало застосовуватися в праві, неможливо, бо кожна галузь права тлумачить це поняття по-своєму, підкреслюючи ті чи інші ознаки сім'ї, які набувають певного значення для тих чи інших відносин. Зрозуміло, що різне тлумачення поняття «член сім'ї» не дає підстав для розробки єдиного поняття сім'ї в праві. Виходячи з цього, сім'я з позиції науки соціології розглядається як мала соціальна група людей, що поєднані шлюбом, відносинами родинності, прийняттям дітей у сім'ю на виховання, спільним побутом, взаємною моральною відповідальністю та підтримкою. Тобто відповідно до вищевикладеного, сім'я розглядається як один з найважливіших соціальних інститутів, що займає провідне місце у суспільстві. Учені-соціологи сутність сім'ї вбачають у тому, що вона є специфічним соціальним феноменом, який володіє сукупністю стійких, триваючих ознак (мала соціальна

група, наявність шлюбних чи родинних відносин, спільний побут, моральна відповідальність членів сім'ї). На нашу думку, таке визначення не може бути достатнім для юридичної науки, оскільки воно не в повній мірі відповідає тому змісту, який бажає вкласти у нього закон. Таким чином, використання саме соціологічного визначення поняття сім'ї в юриспруденції викликає сумнів, оскільки у ньому не названі саме ті властивості, які необхідні для юридичної науки та практики. Разом з тим однастайності з приводу застосування соціологічного визначення сім'ї у юридичній науці серед учених-правників не досягнуто.

Підсумовуючи наведене вище, зробимо висновок, що сім'ю можна розглядати як соціологічну і як правову категорії. Їх поєднання дає можливість збагатити юридичну науку знаннями, здобутими науковцями-соціологами. Наразі, якщо соціологію більше цікавить сім'я як соціальна одиниця, яка базується на спільному проживанні та взаємній моральній відповідальності осіб, то в праві найбільший інтерес становить саме юридичний зв'язок осіб. На мою думку, заслуговує на підтримку позиція науковців, згідно з якою юридичне визначення сім'ї є необхідністю, оскільки переважна більшість галузей права України трактує сім'ю як правову категорію, піддаючи її правовій регламентації, у зв'язку з чим сім'я не може не мати юридичного визначення. Вважаю, що точне визначення сім'ї, як правової категорії, можливо після того, як будуть розглянуті підстави її створення

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (з наступними змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Ватрас В. А. До питання про законодавче закріплення поняття сім'ї URL: <http://radnuk.info/statii/567-simeine/3579-2010-01-29-15-22-11.html> (дата звернення: 04.04.2018).
3. Харчев А. Г. Брак и семья в СССР. М. : Мысль, 1979. 367 с.
4. Шимин Н. Д. Семья как общественное явление: опыт социально-философского анализа. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1989. 188 с.
5. Сімейне право України : підручник / за ред. В. С. Гопанчука. Київ : Істина, 2002. 304 с.
6. Маслов В. Ф. Действующее законодательство о браке и семье / В. Ф. Маслов, З. А. Подпригора, А. А. Пушкин. Харьков : Вища шк. ; Изд-во при Харьков. ун-те, 1972. 212 с.
7. Рузакова О. А. Семейное право : учеб.-практ. пособие. М. : Экзамен ; Право и закон, 2003. 256 с.
8. Ворожейкин Е. М. Семейные правоотношения в СССР. М. : Юрид. лит., 1972. 336 с.
9. Муратова С. А. Семейное право : учеб. пособие. М. : Юриспруденция, 2001. 384 с.
10. Сімейне право України : підручник / за ред. Ю. С. Червоного. Київ : Істина, 2004. 464 с.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») від 03.06.1999 № 5-пн/1999 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99> (дата звернення: 04.04.2018).
12. Шевченко Я. Н. Правовое регулирование охраны семьи по советскому семейному законодательству // Проблемы советского семейного права : материалы Всесоюз. науч.-практ. конф. (19–21 янв. 1979 г.). М. : Ин-т государства и права АН СССР, 1980. С. 13–14.

Одержано 10.04.2018